

LUNDS
UNIVERSITET
Institution för Psykologi

**Empati för offer av psykiskt våld: en komparativ studie
rörande perspektivtagande.**

**Empathy towards victims of psychological abuse: A
comparative study regarding perspective-taking.**

Författad av **Love Fors & Hugo Nipstad**

PSYK11 Kandidatkurs i Psykologi VT23 30 p

Handledare: Mats Dahl

Examinator: Una Tellhed

Abstract

This quantitative study was aimed to examine respondents' empathy towards victims of psychological abuse. Furthermore the study's ambition was to reveal differences in empathy on three levels; gender, perspective and type of violence. Earlier research indicates that women show greater empathic ability than men. Moreover psychological abuse is perceived as more severe when seen from a third person perspective rather than a first person perspective. The study conducted a quantitative survey consisting of 43 participants, all of whom were recruited through social networks using convenience sampling.

The survey consisted of 46 questions and was divided into two distinct parts. First part consisted of the ECPT scale, while the second part consisted of fictional scenarios of psychological abuse. The study conducted a Mixed ANOVA comparing all three independent variables on empathic ability. Results showed that in contrast to earlier research, narratives in a first person perspective invoked higher levels of empathy than narratives in a third person perspective. However the result was consistent with earlier research in regards to gender, where women showed greater empathic ability than men. There were no significant results in regards to type of violence on empathic ability. Conclusively the study sees gender and societal norms as a contributing factor to women wanting to be more empathic and therefore score higher than men. Regarding perspective and narrative, the study explains the contradicting result by highlighting the importance of language and narrator.

Keywords: Perspective-taking, empathy, narratives, moral principles & psychological abuse.

Sammanfattning

Studien var ämnad att undersöka skillnader i empatisk förmåga utifrån tre nivåer; perspektiv, kön och våldstyp. Tidigare studier visar att kvinnor har en högre empatisk förmåga än män. Samt att allvarlighetsgraden rörande psykiskt våld påverkas beroende på vilket narrativ som används, där tredjehandsperspektivet skapade de främsta förutsättningarna för en träffsäker bedömning. Studien tillämpades med en digital surveyundersökning med hjälp av ECPT och egenformulerade scenarier, empirin baseras på ett urval av 43 respondenter. På grund av studiens bristande antal respondenter samt begränsade omfattning kunde inga generaliserbara slutsatser dras. Däremot gick det att konstatera utifrån resultaten från Mixed ANOVA att det fanns stark empati för offer av psykiskt våld i urvalsgruppen, men att kvinnor besatt en generellt högre empatisk förmåga än män. Studiens resultat visar att förstahandsperspektivet påverkade empatisk förmåga i en större utsträckning. Slutligen gick det att konstatera utifrån studiens resultat att våldstyp inte påverkar empatisk förmåga. Möjliga förklaringar till studiens resultat kunde förklaras med bristen på emotionella stimuli i tredjehandsperspektivet i studiens scenarier, samt könsnormer som bidrar till kvinnors incitament att framstå som mer empatiska.

Nyckelord: Perspektivtagande, empati, moraliska principer, narrativ & psykiskt våld.

Tack

Vi vill tacka vår handledare Mats Dahl som inte endast hjälpt oss i studiens kritiska moment utan även bidragit med empiri rörande studiens huvudfokus. Vi vill även tacka Sverker Sikström, Eva Lundgren och Hans Ekbrandt för betydande forskning angående psykiskt våld.

Innehållsförteckning

Abstract	
Sammanfattning	
Tack	
Inledning och teoretisk bakgrund	6
Psykiskt våld	6
Empati	10
Narrativ	15
Syfte och frågeställning	17
Metod	17
Deltagare	17
Procedur	18
Design	18
Material	18
Dataanalys	19
Etik	20
Resultat	20
Perspektiv	20
Våldstyp	21
Övrig Analys	22
Diskussion	23
Empatisk förmåga kopplat till perspektivtagande	23
Empatisk förmåga kopplat till våldstyp	25
Framtida forskning	26
Metoddiskussion	27
Slutsats	30
Referenser	31
Bilaga	35
Bilaga 1	35
Bilaga 2	36

Inledning och teoretisk bakgrund

Varje dag sker handlingar av psykiskt våld bakom stängda dörrar, offer och förövare rör sig obemärkta i det offentliga rummet. Trots detta lämnas fortfarande det psykiska våldet i det fördolda (Eliasson, Ellgrim, 2006). Partnervåld har tidigare setts som en privat angelägenhet men har successivt blivit ett allmänt problem (Sinisalo, Moser Hällén, 2018). Våldet förekommer frekvent inom nära relationer, mellan partners, vänner eller familjemedlemmar (Regeringskansliet 2018). Justitiedepartementet anser att straffbarheten för psykiskt våld inte nyttjas av rättslig praxis trots att det finns underlag för detta i befintlig lagstiftning (Motion 2020/21:2414; DS 2022:18). Oavsett rättsväsendets syn på psykiskt våld, har individer ett eget perspektiv som styrs av sina moraliska principer och värderingar (Hoffman, 2000). Den empatiska förmågan (Cliffordsson, 2001) anses vara central i hur vi empatiserar med offer och hjälper oss bedöma hur en handling ska ses utifrån våra moraliska principer. Den här studien ägnas åt att undersöka män och kvinnors empatiska förmåga i relation till offer av psykiskt våld.

Psykiskt våld

Psykiskt våld är ett komplext begrepp som kräver en avgränsad definition som samtidigt omfattar hela begreppets innebörd. Till skillnad från fysiskt våld, ett omtalat ämne både inom forskning och i media, har intresset för psykiskt våld inte varit lika stort (Babcock et al., 2008). Trots detta har konsekvenserna av psykiskt våld visat sig vara signifikanta, och har risken för att vara värre än de som uppstår från fysiskt våld (Follingstad et al., 1990; Walker, 1979). Vid utsatthet ökar risken för psykiska åkommor såsom för ångest, depression och PTSD; samt fysiska som exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar och förtidig död (Sikström et al., 2023).

Fortsättningsvis finns en problematik vid definierandet av psykiskt våld då det baseras på offrets egna subjektiva upplevelser (Follingstad et al., 1990). En exakt definition skulle troligtvis inte ha möjlighet att innefatta samtliga former av psykiskt våld och därmed exkludera fall som står utanför ramverket av de karakteristiska omständigheterna kring psykisk misshandel (Rees, 2010). Enligt Socialstyrelsen (2023) definieras psykiskt våld som handlingar av hot, trakasserier, kontrollerande- eller latent våld som utsätter en annan individ för lidande.

För att skapa en tydlig avgränsning samt definiera vad som klassificeras som psykiskt våld, används Ekbrands (2006) kategorisering av våldstyper. Kategoriseringen används då den ger en representativ definition där alla offer för psykiskt våld inkluderas samt innefattar de mest frekvent använda våldshandlingarna som beskrivs av Socialstyrelsen (2023). Det förekommer huvudsakligen psykiskt våld i två undertyper; nedvärderande och kontrollerande beteende. I hänsyn till nedvärderande beteende utsätts offret för systematiska muntliga kränkningar, nedvärderande kommentarer eller hot, i syfte att få personen att känna skam (Regeringskansliet 2021). Kontrollerande beteende sker då förövaren försöker kontrollera offret genom att förbjuda denne från att lämna bostaden, bestämma vem hen får umgås med och var, samt ekonomiskt våld.

Oavsett vilken typ av psykiskt våld som används, upplever offret enorm stress och en känsla av osäkerhet i sin vardag, vilket i sin tur kan leda till djupa känslomässiga ärr (Sinisalo & Hällén 2018). Det psykiska våldet förminskar självförtroende och självkänsla hos den utsatta för att skapa en ökad kontroll över dennes liv. En gradvis acceptans för våldet sker i samband med våldets successiva ökning i frekvens och kraft (Eliasson, Ellgrim, 2006)

Psykiskt våld utövas av både män och kvinnor trots att deras tillvägagångssätt ser annorlunda ut. McHugh et al., (2013) undersökte vilka typer av psykiskt våld som kvinnor använder mot män samt hur den befintliga litteraturen kan conceptualisera psykiskt våld när det riktas mot män. Kvinnliga våldsutövare använder manipulation och trakasserier medan tvång och kontroll är mer karakteristiska våldstyper för män. Det finns bristande forskning gällande kvinnliga förövare inom partnervåld (Dowd, Lambo, 2022), därav har mätinstrument rörande psykiskt våld kritiserats vid applicering på manliga offer då de baseras på kvinnliga offers narrativ (McHugh et al., 2013). Ur perspektivet av Ekbrand (2006) kan våldstyperna som beskrivs av McHugh fördelas under kategorierna nedvärderande- och kontrollerande beteende; där kvinnor är mer benägna att använda sig av nedvärderande beteenden medan män använder sig av kontrollerande beteenden.

Kvinnors utövande av kontrollerande våld i nära relationer normaliseras på grund av de sociala normer som uppmuntrar kvinnans kontroll över sin mans utseende och umgänge. Handlingarna ses som omhändertagande och vårdande snarare än kontrollerande beteenden (Dowd, Lambo, 2022; Lundgren 2012). Fortsättningsvis kan uppdelningen bero på kvinnors oförmåga att fysiskt förhindra en man från att lämna en fysisk plats, till skillnad från män som på grund av sitt fysiska övertag kan utöva kontrollerande beteenden, då det alltid finns ett implicit hot om fysiskt våld (Espinoza & Warner, 2016). Observera dock att även om en

viss våldstyp används mer frekvent av kvinnor eller män, utövar båda könen både nedvärderande- och kontrollerande beteenden.

Vid kontinuerlig utsatthet för våld i nära relationer sker gränsförflyttningar av acceptans. Offrets perspektiv på sitt eget offerskap kan förklaras med hjälp av våldets normaliseringsprocess (Lundgren, 2012). Som tidigare nämnt finns det en tydlig problematik gällande definition av en subjektiv upplevelse, normaliseringsprocessen belyser bakomliggande logik och mekanismer istället för att konkretisera exakt vilka typer av våld som sammanfattar partnervåldet. Modellen är baserad på mäns våld mot kvinnor och baseras på intervjustudier med både kvinnliga offer och manliga gärningspersoner. Normaliseringsprocessen för kvinnan är fokuserad på nedbrytning, hon skapar strategier för att aktivt hantera våldet hon utsätts för. Våld i nära relationer börjar ofta med psykiskt våld (Lundgren, 2012) då det är de som skapar förutsättningarna för att våldets utveckling ska fortsätta med gränsförflyttningar. Vid utsatthet för nedvärderande beteenden ser offret våldet som handlingar gjorda av omtanke, förövaren utövar grövre våld accepteras för att stegvis bryta ned offret och flytta dess gränser. Gränsförflyttningar skapas med hjälp av ett sänkt självförtroende och självkänsla, offret ser sig själv som otillräcklig och att gärningspersonen gör rätt som pekar ut fel eller kontrollerar att allt sker på rätt sätt.

Psykiskt våld har ingen egen brottsrubricering, vilket leder till att det kategoriseras som Grov fridskränkning vid partnervåld, som är studiens fokus. En metarapport utförd av Brottsförebyggande Rådet (2023) visar att antalet anmälda brott av grov fridskränkning har minskat med 35% sedan 2012. I Sverige har det varit en nedåtgående trend i antalet anmälda brott om grov fridskränkning sedan 2013, och när man jämför 2021 med 2020 har de anmälda brotten om grov fridskränkning mot kvinnor och flickor minskat med 15%, likadant gällande mot män och pojkar med 16%.

BRÅ:s undersökning (2019) markerar ett mönster i brottsrubricering som visar att brott som rör grov fridskränkning sorteras in i underkategorierna; olaga hot, misshandel och tvång. På grund av denna sortering uppstår missvisande statistik i hänsyn till grov fridskränkning. Detta kan ses som en bidragande faktor till minskningen av anmälningar av grov fridskränkning samt förklara mörkertalet i brottsstatistiken. Inom grov fridskränkning bör rimligen fall av psykiskt våld förekomma, men på grund av ovanstående problematik är det många offer idag som inte har möjligheten att få genomföra en korrekt anmälan. Anledningen till detta är den svårdefinierade beskrivningen av vad som innefattas av psykiskt våld och den breda kategorisering av grov fridskränkning.

I utredningen (DS 2022:18) utförd i uppdrag av Justitiedepartementet med syfte att undersöka straffbarhet av psykiskt våld, fann de tecken på att polis och rättsväsende inte brukar lagen till den utsträckning som den egentligen tillåter, vilket skapar ett bortfall i eventuella anmälda fall av psykisk misshandel (DS 2022:18; BRÅ, 2023).

Sammanfattningsvis kan BRÅs undersökningar användas som underlag vid skildring av den rådande problematiken kring psykiskt våld, vilket varit en bidragande faktor till upphov av denna studie.

Oavsett hur psykiskt våld definieras i en laglig kontext, har vi människor egna uppfattningar, värderingar och åsikter. Baier och Svensson (2018; Baier et al., 2018) förklarar skillnaderna i laglig kontext till samhällets sociala normer med teorin the Gap Problem. Observera dock att denna studie inte fokuserar på den lagliga kontexten, utan ägnas istället åt att undersöka de underliggande psykologiska aspekterna i form av empati i relation till offer av psykiskt våld. I relation till psykiskt våld är det ett ämne som kan väcka starka känslor av avsky mot förövaren samtidigt som det väcker känslor av empati för offret (Åkerström, Sahlin, 2001; Walklate, 2018). På så sätt är det den empatiska förmågan som är den mest centrala sociala förmågan som används vid förståelse av offrets situation (Cliffordsson, 2001). I förhållande till offer av psykiskt våld finns det kopplingar till offerskapet och dess bemötande till empatiska förmågor. Nils Christies (Fattah, 1986) teori gällande offerskap beskriver det som en konstruerad social process mellan offrets egen bild och samhällets syn på det individen har blivit utsatt för. De båda samverkar och påverkar varandra, individens egen bild av sitt offerskap kan bli justerad om hen inte känner sig bemött av empati eller om det finns sociala normer i samhällets sociala system som motsätter hens offerskap. Teorin gällande idealiskt offerskap av Nils Christie (Åkerström, Sahlin, 2001) beskriver sex variabler som ett offer bör uppfylla för att uppnå en legitim offerstatus; En äldre, svag kvinna som blivit angripen på en plats där hon har hederliga skäl att befinna sig på, hon har blivit angripen av en främmande förövare som är fysiskt starkare än henne med ett omoraliskt ändamål. Om offret inte uppfyller dessa krav kan hens offerstatus ifrågasättas och på så sätt inte bemötas med empati. Messerschmidt (2004; 2019) anser att Hegemonisk maskulinitet och samhällets syn på manlighetsnormer påverkar hur män reagerar vid utsatthet för brott, men även hur andra reagerar på mäns utsatthet (MacFarlane, 2013).

Tidigare studier indikerar att det finns flera komplikationer i relation till hur vi empatiserar med offer samt definierar offerskap i nära relationer (Latshaw, 2015). En särskilt väl studerad grupp inom detta område är universitetsstudenter, som enligt Nabors, Dietz och Jasinski (2006) oftast har rigida föreställningar om hur våld i nära relationer ser ut. Bryant

och Spencer (2003) menar att manliga studenter eller individer med mer traditionella värderingar om könsroller är mer sannolika att lägga skulden på offret än förövaren.

Carlson och Woden (2005) undersökte amerikanska medborgares syn på vad som definieras som våld i nära relationer. Resultatet visade att människor var mer benägna att betrakta handlingar av fysiskt- och sexuellt våld som mer legitima våldstyper än handlingar av psykiskt våld såsom hot och stalking. Fortsättningsvis visade studien att 70% av deltagarna antog att manliga förövare antingen har ett personlighetssyndrom eller andra psykologiska problem. Avslutningsvis presenterades att 25% av deltagarna ansåg att vissa kvinnor vill bli misshandlade samt 63% som ansåg att kvinnor alltid har möjligheten att lämna våldsamma relationer om de faktiskt vill. Studien belyser problematiken rörande psykiskt våld samt hur det i relation till fysiskt våld är svårare att definiera och identifiera. Carlson och Woden skiner även ljus på synen av offerskapet och hur ansvarsbördan mer än sällan landar på offret snarare än förövaren.

Empati

Med anledning att undersöka skillnader mellan kvinnor och mäns empatiska förmåga i relation till offer för psykiskt våld, kommer studien fortsättningsvis att introducera den teoretiska bakgrunden till empati och dess relevans till begreppet. Inledningsvis kommer en distinktion mellan empati och sympati presenteras därefter, en operationalisering av begreppet empati, dess dimensioner och processer samt studiens mätinstrument.

Empati och sympati har initialt setts som två skilda processer, numera har distinktionen mellan dessa reducerats och orden används utbytbart till hög utsträckning och har en liknande innebörd (Davis, 1996). På grund av detta kommer studien benämna den passiva processen sympati och den aktiva empatin under huvudbegreppet empatisk förmåga. För att skapa en djupare förståelse av studiens huvudbegrepp kommer även sympati att behandlas i detta kapitel. Sympati är en speglade process där individen skapar en affektiv sinnesstämning av medkänsla för en annan individ som upplever starka känslor (Davis, 1996). Det finns skilda förklaringar gällande varför speglingsprocessen inträffar, Spencer (1870) antog att spegling berodde på en underliggande social drift rörande grupptillhörighet. Spencer ansåg att empati skapas på grund av individens behov av att vara social, genom att spendera tid med andra individers känslor utsätts denne för upprepade associationer som kräver en motreaktion. Motreaktionen blir sympati, ett sätt att kommunicera att individer förstår varandras känslor.

McDougall (1908) såg sympati som en process som skapas av att en individ uppfattar en känsla hos sig själv eller något observerat i någon annan. När individer får information rörande känslor hos andra tillämpas en mekanism kallat perceptual inlet, vilket ger individen riktlinjer om vilka känslor som uppfattas och ger en reaktion i form av sympati. Skillnaden mellan Spencer (1870) och McDougalls perspektiv är att den ena ser det som en process baserat i en passiv men medveten kommunikation mellan individer medan den andra ser det som en undermedveten mekanisk process.

Davis (1996) ansåg att distinktionen mellan sympati och empati tar avstamp i vilken utsträckning individen aktivt processar den andres situation. Empati är i kontrast med sympatin en aktiv process där en individ försöker projicera sig själv in i en annan individs situation och känslor, detta är en vedertagen definition av forskare inom empati trots att ett flertal har undersökt detta från olika utgångspunkter.

Empati har beskrivits som en av de viktigaste variablerna i hänsyn till vår förmåga att skapa och upprätthålla sociala relationer (Squier, 1990). På grund av fenomenets betydelse, har empati studerats från flera olika infallsvinklar vilket har givit upphov till ett flertal teorier (Eisenberg & Strayer, 1987). Skillnaden mellan de olika teorierna grundas i deras teoretiska utgångspunkt samt hur de väljer att operationalisera begreppet, de flesta teorier skiljer sig från varandra då de utgår från olika dimensioner av empati. (Cliffordsson, 2001). En av de mest omtalade och debatterade dimensionerna av empati är mellan kognitiv-empati och emotionell/affektiv-empati. Mer specifikt definieras empati utifrån dessa två åtskilda fenomen; kognitivt rolltagande och affektiv reaktivitet mot andra (Davis, 1996). Enligt Gladstein (1977) befinner sig samtliga empatiforskare någonstans på ett kognitivt/affektivt kontinuum, Davis (1996) åtskiljde de båda empatiformerna genom att beskriva kognitiv-empati som en process där personen anstränger sig för att förstå de känslor en annan person upplever, medan affektiv-empati snarare betraktar empati som en emotionell reaktion på grund av dessa inre kognitiva processer. I mitten av debatten befinner sig Feshbach som lägger fram sin egen teori.

Enligt Feshbach (1975) finns det tre stycken komponenter som tillsammans utgör empati. Två stycken av dessa är kognitiva, den första handlar om förmågan att kunna bedöma en annan persons känslotillstånd medan den andra handlar om förmågan att kunna se situationen ur den andra personens perspektiv. Den tredje komponenten är emotionell och handlar om ens emotionella kapacitet och lyhördhet. Feshbach menar att en emotionell reaktion endast kan uppstå om samtliga tre komponenter används, varav samtliga kan ses som

både process- eller reaktionsrelaterade. Således presenterar Feshbach en holistisk teori som omfattar både det kognitiva- och affektiva perspektivet.

Hoffmans (Hoffman, 2000; Davis, 1996) teori gällande den empatiska förmågens processer, samt i vilka stadier som individer utvecklar dessa förmågor kan ge djupare insikt i den empatiska förmågens uttryck. Hoffman beskriver sex huvudsakliga interna processer som visar hur empati ger uttryck genom emotionella stimuli, även benämnt som "empathic arousal". Ett flertal av de processer som Hoffman beskriver har utvecklats under de första åren av individens liv. "Primary circular reaction", individen känner av emotionella signaler från sin omgivning och reagerar på det. Detta är en medfödd frigörande mekanism som skapar kopplingar mellan emotionella stimuli och individens egna känslor. Den andra processen är spegling, vilket baseras i en omedveten bearbetning av ansiktsuttryck och kroppsspråk som sedan återspeglas för att visa att man tagit in den andras känslor. "Classical conditioning" och "Direct association" är den tredje respektive fjärde processen som är baserad på observation och tidigare erfarenhet av andras reaktioner vid emotionellt stimuli. De andras reaktioner blir riktlinjer och oskrivna regler till vad som är lämpligt vid vissa emotionella stimuli som exempelvis; tårar eller rädsloreaktioner. Den femte är "language mediated association", en reaktion mot språkliga uttryck som är associerade med specifika emotionella stimuli som exempelvis, "jag är rädd", dessa emotionella stimuli kräver en empatisk reaktion. Hoffmans sjätte process är rolltagandet, individen måste medvetet försöka sätta sig in i en annan individs situation för att få en djupare insikt i dennes känslor. När en individ går in i rolltagandet väljer den omedvetet att tolka situationen baserat på dess tidigare erfarenheter för att skapa kontext till vad som sker, detta är likt de som sker vid fjärde och femte processen men kräver avancerade kognitiva färdigheter till en högre nivå. Hoffman menade att dessa processer är hur vi tolkar emotionella stimuli och skapar empatiska reaktioner som följd. Då studien i huvudsak fokuserar på perspektivtagande är den sjätte processen av Hoffmans teori av särskilt intresse.

Hoffman (2000) såg empati som en process djupt kopplad till människans moraliska principer, individer med liknande upplevelser har lätt att empatisera med varandra då de kan sätta sig in i deras situation. Vad individer känner empati för påverkas därmed av deras egna upplevelser och deras moraliska principer. Sikström et al., (2023) jämförde människors förmåga att avgöra allvaret i handlingar av psykiskt våld med en dator. Syftet med studien var att se om våld kan objektivt granskas med hjälp av en dator och därmed bortse från eventuell bias. Resultatet visade att ett datorsystem har förmågan att kringgå bias, däremot hade

människor en högre träffsäkerhet vid bedömning av psykiskt våld. På så sätt kan moraliska principer ses som en central del i förhållande till bedömning av psykiskt våld och dess allvar.

Ickes et al., (1993) undersökte Empathic Accuracy; Ett begrepp som innebär en individs förmåga att förstå och vilja tolka en annans känslor och tankar. Nivå av empathic accuracy påverkades inte endast av den tolkande individens egna upplevelser, utan även dess motivation till att förstå (Ickes et al., 1990). I relation till skillnaden mellan män och kvinnors förmåga av Empathic Accuracy, fann Graham och Ickes (1997) att män inte har samma empatiska förmåga eller vilja. Vidare undersökte Klein och Hodges (2001) vilka andra underliggande faktorer som påverkar män och kvinnors empathic accuracy och empathic concern. De menar att på grund av samhällets rigida könsnormer finns det ett incitament för kvinnor att framstå som mer empatiska, medan män inte har samma press.

Utöver empatisk träffsäkerhet och moraliska principer, är det många forskare som intresserat sig för empati och dess koppling till personlighet (Hoffman, 2000; Cliffordsson, 2001; Davis, 1996). Tillhörande denna disciplin finns Steibe et al., (1979) som föreslår att empati består av två komponenter; "Trait empathy" och "State empathy". Den första sågs som en naturlig empatisk läggning och är en relativt stabil del av personligheten. Den andra som en social förmåga med möjlighet till övning och förbättring.

Det finns en uppsjö av forskningsstudier om empati och dess koppling till personlighet (Cliffordsson, 2001), denna studie är intresserad av att undersöka empati i förhållande till offer av psykiskt våld och inte huruvida deltagarnas personlighet relateras till deras empatiska förmåga; operationaliseras empati huvudsakligen utifrån det kognitiva- och affektivaperspektivet.

Davis (1996) bedömde att empati bör ses på två nivåer, för att ge en korrekt bild av empati på analysnivå bör en distinktion ske mellan kapacitet av empati och de individuella skillnaderna i tendensen att utnyttja den. Perspektivtagandet är en central del i användandet av empatiska förmågor, genom att se upplevelser och känslor från ett annat perspektiv, sätter sig individen aktivt in i en annan persons situation och reagerar med empati mot känslorna den upplever. Det finns tre huvudsakliga kategorier rörande empatiskt perspektivtagande, perceptuellt-, kognitivt- och affektivt perspektivtagande.

Perceptuellt perspektivtagande är förmågan att fysiskt se ett skeende från olika perspektiv, individen sätter sig in i en annan persons perspektiv av en händelse eller plats med det menat, narrativ (Davis, 1996). Perspektivtagande utvecklas under tidig uppväxt och kan observeras med experiment som exempelvis psykologen Piagets (2013) Three mountain problem, som utmanar barn att gå ifrån dess egocentriska världsbild och utnyttja det

perceptuella perspektivtagandet. Det perceptuella perspektivet har inte varit prevalent i de mätinstrument som studien baseras på (Davis, 1983), detta och den bristande forskning gällande dess eventuella koppling till empathic arousal (Oswald, 1996) gör det inte möjligt för studien att mäta perspektivet och kommer att utelämnas på grund av detta.

Affektivt perspektivtagande rör individens förmåga att skapa kontext och dra slutsatser från andras känslor. Detta sker i en rolltagande process där individen aktivt försöker se det från ett annat perspektiv (Oswald 1996). Det affektiva perspektivtagandet skapar empathic arousal, det alstrar en reaktion till det stimuli individen hanterat i den rolltagande processen. Davis (1983) forskning rörande affektiv perspektivtagande särskiljer "perspective taking" och "empathic concern" som två processer som tillsammans utgör möjligheterna för en individ att utföra altruistiska handlingar i en empatisk anda. Perspective taking är en process där känslor avkodas och individen sätter sig in i en annans emotionella känsloläge. Empathic concern är reaktionen i individens egna känslor mot det denne har avkodat. Det kognitiva perspektivtagandet är hur individen avkodar en annan individs tankegång, mål, och tro (Davis, 1996).

Den mest frekvent använda metoden för att mäta empati är genom självskattningsformulär (Cliffordsson, 2001). De tre mest populära instrumenten utgår från de olika dimensionerna av empati; kognitiv (Hogan Empathy Scale (HES), Hogan, 1969), affektiv (Questionnaire Measure of Emotional Empathy (QMEE), Mehrabian & Epstein (1972) eller båda (Interpersonal Reactivity Index (IRI), Davis, 1980)..

I enlighet med Feshbachs (1975) teori om samspelet mellan både kognitiva- och affektiva processer vid bedömning av empati, använder denna studie ett instrument som är baserat på IRI skalan. ECPT är ett självskattningsformulär framtaget av Ohio State University (Davis 1983). Instrumentet är baserat på två av de fyra konstrukten inom IRI; EC och PT. Dessa fokuserar endast på att mäta kognitiv- och affektiv empati. Bernstein och Davis (1982) kom fram till att PT var det enda konstruktet som var relaterat till förmågan att kunna döma andra i olika situationer. Davis (1983) visade att EC är starkt sammankopplat med emotionella reaktioner, vilket i sin tur är relaterat till viljan att hjälpa andra. Samtliga av dessa beteenden relaterade till dessa två konstrukt är av störst relevans till denna studie och är anledningen till varför ECPT-skalan används och inte IRI.

Narrativ

Vid perspektivtagande utgör narrativ en viktig del vid formuleringen av psykiskt våld samt hur det tolkas. Sikström och Dahl (2023) undersökte perceptuella skillnader gällande kommunikation av våld i nära relationer. Studien operationaliserade perceptuella skillnader genom att bryta ned det i fyra underkategorier; "Calibration", "Accuracy", "Gender" och "Role-perceptual differences". Studiens empiriska underlag bestod av en surveyundersökning som granskade narrativ kring psykiskt, fysiskt och sexuellt våld inom nära relationer. Studiens deltagare baserades i Storbritannien och hade därmed en engelsk kontext. Studien baserades i två faser, under den första ombads 300 av studiens respondenter att beskriva nio scenarier av psykiskt våld i tre narrativ; offer, förövare och vittne. Samtliga av dessa scenarier presenteras ur ett förstahandsperspektiv.

Under fas två rekryterades 608 deltagare, vars uppdrag var att göra självskattningar på de nio scenarierna från fas ett. Sikström och Dahl (2023) ansåg att det finns problem gällande hur individer kommunicerar gällande graden av allvarlighet vid granskande av partnervåld. Fortsättningsvis visade studiens resultat en signifikant skillnad i deltagarnas perceptuella förmåga i "Calibration". Detta innebar att respondenter i fas två såg våldet som beskrevs i scenarierna mer allvarligt än de i fas ett. Däremot återfanns inte dessa resultat rörande psykiskt våld, vilket kunde ses som ett tecken på svårigheten att identifiera och definiera den formen av våld, vilket är i enlighet med Carlson och Woden (2005) studie.

I hänsyn till respondenternas "Accuracy" fann Sikström och Dahl (2023) att respondenternas förmåga var avsevärt sämre rörande fall av psykiskt våld. Psykiskt våld är inte direkt observerbart till skillnad från fysiskt- och sexuellt våld, vilket kan ses som en förklaring. Psykiskt våld ger inte samma möjlighet till direkt observation då våldshandlingarna är ytterst komplexa och subtila (Lundgren, 2012; Follingstad, 1990). Studiens resultat visade att respondenterna skattade det psykiska våldets allvarlighet lägre om det presenterades från offrets eller förövarens perspektiv. Psykiskt våld som presenterades i narrativet vittne ansågs mer allvarligt.

Sikström och Dahl (2023) studie visade att förövarens narrativ påverkades av förövarens egna intentioner. Då vederbörande avsiktligt minimerar våldets allvar påverkar detta hur handlingarna framställs och i sin tur tolkas. Rimligen kunde skillnaderna i narrativ kopplas till offrets vilja att normalisera handlingarna denne har blivit utsatt för (Lundgren,

2012). Fortsättningsvis kan offrets narrativ påverkas av en ovilja att identifiera sig med offerrollen. Vidare visar studiens resultat att scenarier med kvinnliga offer skattades som mer allvarliga än de med män. Dessutom hade manliga respondenter en större diskrepans än kvinnor i relation till deras svar. Sammanfattningsvis finns det en tydlig koppling mellan narrativ och perspektivtagande då de båda påverkar uppfattningen av våld. Sikström och Dahls studie ger därmed ett relevant bidrag i hänsyn till forskning inom perspektivtagande.

Sammanfattningsvis sker psykiskt våld i stor utsträckning men brotten kategoriseras under andra rubriceringar vilket skapar missvisande statistik (BRÅ, 2019; 2023). En möjlig förklaring till detta är komplexiteten vid bedömning av en subjektiv upplevelse (Rees, 2010). Psykiskt våld är ett svårdefinierat begrepp, däremot är det möjligt att skapa en tydligare bild av vilka handlingar som tillhör psykiskt våld med hjälp av Ekbrands (2006) kategoriseringar. Det finns skillnader mellan kvinnor och mäns utövande av psykiskt våld, samt dess identifikation med offerrollen. Män är mer benägna att använda sig av kontrollerande beteenden medan kvinnor använder sig av nedvärderande beteenden. I enlighet med Christies teori om det idealiska offret, kan det anses vara svårare för män att identifiera sig själva samt bli sedda som offer (Åkerström & Sahlin, 2001). Konsekvenserna av bristande legitim offerstatus leder till att offret inte är mottagligt för andras empatiska förmågor. Således löper män en större risk att inte bli accepterade som offer, vilket i sin tur leder till att de inte väljer att anmäla (Messerschmidt, 2019).

Det finns flera dimensioner av empati men den mest omtalade är kognitiv- och emotionell empati (Cliffordsson, 2001). Studien tillämpar Feshbachs (1975) perspektiv som ser empati som både en kognitiv- och emotionell process. Både IRI och ECPT mäter empati utifrån kognitiva- och emotionella processer, denna studien använder sig av ECPT som mätinstrument. Förmågan att känna empati är kopplad till personens egna moraliska principer, individer känner mer empati för offer som genomgått liknande upplevelser (Hoffman, 2000). Sikström och Dahl (2023) visar att narrativ påverkar den upplevda empatin för offer i olika scenarier. Individer är mer benägna att se våldet som allvarligt när det beskrivs ur ett vittnes synvinkel, än när det beskrivs direkt ur offrets.

Med inspiration av narrativets påverkan på den empatiska förmågan; ägnas denna studie åt att bidra till det befintliga kunskapsläget genom att undersöka perspektivtagande och hur det påverkar den empatiska förmågan.

Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka män och kvinnors empatiska förmåga i relation till offer av psykiskt våld. Studien utgår från både manliga och kvinnliga offer i avseende att skapa en representativ och verklighetsförankrad bild av psykiskt våld. Utöver detta granskar även studien hur psykiskt våld tolkas beroende på om det ses ur ett första- respektive tredjeperspektiv. För att skapa en definition till det komplexa begreppet som är psykiskt våld, ger studien detta kontext genom att kategorisera våldet som antingen nedvärderande eller kontrollerande beteenden. Avslutningsvis kommer studiens resultat analyseras med hjälp av en Mixed ANOVA bestående av jämförelser mellan män och kvinnor, första- och tredjeperspektiv samt nedvärderande- eller kontrollerande beteenden.

- Hur påverkas graden av upplevd empati för offer av psykiskt våld när det ses ur ett första- respektive tredjeperspektiv?
- Hur skiljer graden av upplevd empati beroende på om våldet uttrycks med nedvärderande respektive kontrollerande beteende?
- Hur skiljer graden av upplevd empati för offer för psykiskt våld mellan kvinnor och män?

Metod

Deltagare

På grund av studiens omfattning använde studien ett bekvämlighetsurval där deltagarna rekryterades inom forskarnas sociala nätverk. Respondenterna ombads att dela studien i deras nätverk, på så sätt skapades spridning genom en snöbollsmetod.

Studiens empiriska data baserades på 131 respondenter, varav 25 antal män, 93 antal kvinnor samt en person som identifierar sig som annat. Samtliga var över 18 år och bosatta i Sverige. Då studien endast undersökte kvinnor och män blev de individer som identifierade sig som annat borttagna från urvalet. Studien kunde endast använda sig av fullständiga svar, vilket ledde till ett bortfall på 77%. Den faktiska urvalsgruppen bestod av 43 individer, 12 män och 31 kvinnor.

Procedur

Deltagarna fick genomföra en surveyundersökning med hjälp av mjukvaruprogrammet Qualtrics. Respondenterna ombads att uppge sin ålder, kön och

sysselsättning. Formuläret bestod huvudsakligen av två delar. Den första bestod av en översatt version av ECPT, för original (Se bilaga 1), i syfte att mäta respondentens självupplevda empatiska förmåga. Den andra delen bestod av studiens egenförfattade scenarier (Se bilaga 2). Dessa baserades på våldsbeskrivningar av Lundgren (2012), Ekbrandt (2006) samt 50 rättegångar med rubriceringen Grov fridskränkning, dessa inkluderas inte med bilaga på grund av etiska skäl. Efter samtliga scenarier tillkom fyra konstanta påståenden, varav två baserades på ECPTs Emotional Concern och resterande två på Perspective Taking. Till skillnad från ECPT var dessa påståenden menade att mäta respondentens empatiska förmåga vid tidpunkt av utförande av enkät.

Design

Studien undersökte tre oberoende variabler på två olika nivåer, därmed tillämpades en 2x2x2 design. Dessa tre nivåer utgörs av män, kvinnor, första- och tredjehands perspektiv och nedvärderande respektive kontrollerande våld. Metoden användes för att urskilja potentiella skillnader i upplevelser av psykiskt våld mellan män och kvinnor, samt göra en komparativ analys mellan vederbörande. Även nivån av empatisk förmåga vid första- och tredjehands perspektiv vid exponering av psykiskt våld. På grund av ämnets infantila stadié ansågs riktade hypoteser olämpliga.

Material

Studiens mätinstrument baseras på Davis (1980) Interpersonal Reactivity Index (IRI). IRI är ett självskattningsformulär som undersöker empati genom att bryta ned det i fyra konstrukt; Empathic Concern (EC), Perspective Taking (PT), Fantasy (FS) och Personal Distress (PD). Det första konstruktet (EC) faller inom affektiv empati och handlar om tendensen att känna empati och visa omtanke för andra, medan det andra (PT) faller inom kognitiv empati och handlar om förmågan att kunna se den psykologiska synvinkeln från andras ögon. De resterande två konstrukterna är inte relaterade till varken kognitiv- eller affektiv empati utan undersöker istället utomstående faktorer. (FS) handlar om förmågan att kunna identifiera sig själv med fiktiva karaktärer, och (PD) handlar om den självorienterade reaktionen bestående av ångest och obehag som uppstår när andra far illa.

Studien har använt mätinstrumentet ECPT skapat av Ohio State University från Davis (1983). Inom ECPT mäts endast två av IRIs fyra konstrukt, Perspective-Taking (PT) and Empathic Concern (EC). Självskattningsformuläret består av 14 påståenden, varav sju stycken är relaterade till Empathic Concern (EC) och resterande sju till Perspective-Taking

(PT), påståendena skattas på en likertskala mellan 0-4. Valet av instrument motiverades av att det var standardiserat och bidrog till studiens konstruktvaliditet samt generaliserbarhet. Studiens versions av ECPT är en direktöversättning, förutom engelskt talspråk som etablerats i svensk kontext.

Utöver ECPT använde sig studien av åtta scenarier gällande psykiskt våld, hälften av dessa var dedikerade till fall av nedvärderande beteende, medan resterande behandlade kontrollerande beteende. Fortsättningsvis utspelade sig hälften av scenarierna i förstahands- respektive tredjehandsperspektiv. Scenarie 1-4 utspelades ur förstahandsperspektiv och 5-8 i tredje. För att studien skulle kunna jämföra perspektiven grupperades scenarierna enligt följande; (1, 5), (2, 6), (3, 7) och (4, 8). Motiveringen bakom grupperingen var att samma våldstyp skulle förekomma i båda scenarierna, de skulle ha samma premisser och uttryck men utspela sig ur två olika perspektiv. Ett tydligt exempel är det latent våldet som återfinns i scenarie 3 och 7. Anledningen till varför scenariernas premisser inte är identiska är på grund av risken för övningseffekter. Vid exakt upprepning av ett scenarie ansågs det möjligt att respondenten inte kunde empatisera till fallet oberoende från sin första bedömning. Om scenarier ur ett första- respektive tredjehandsperspektiv varit identiska hade det funnits en risk för övningseffekter, då det hade kunnat påverka respondenternas empatiska skattning.

Fortsättningsvis användes fyra påståenden baserade på ECPTs (1983) frågeformulär (Se bilaga 1). Dessa fyra påståenden användes i sin tur för att mäta respondenternas empatiska förmåga för respektive scenarie. Studien har endast använt frågor från ECPT i hänsyn till att mäta respondentens nuvarande tillstånd av empathic arousal, därmed utelämnas frågor rörande respondentens generella empatiska förmåga.

Dataanalys

Först grupperades och kodades datan utifrån kön, perspektiv och våldstyp, sedan extraherades två medelvärden, ett gällande deltagarnas poäng på ECPT och det andra för deras resultat på studiens scenarier. Därefter kunde en komparativ analys genomföras i syfte att identifiera potentiella skillnader i den empatiska förmågan. Fortsättningsvis granskades resultatet deduktivt utifrån studiens frågeställningar, vilket innefattade ett urval av analysmetoder som ansågs mest lämpade. Eftersom studien utgick från en 2x2x2 design där samtliga deltagare exponerades för samma manipulationer, ansågs Repeated Measures ANOVA och Paired Samples T-Test som de mest lämpliga analysmetoderna. Efter att analysmetoderna valts ut påbörjades den statistiska analysen i följande ordning; (1) Förstahands- och tredjehands perspektiv påverkan på den empatiska förmågan och (2)

Kontrollerande- och nedvärderande beteendes påverkan på den empatiska förmågan. I hänsyn till frågeställningen gällande kön gjordes dessa analyser samtidigt, då könsvariabeln ansågs relevant i hänsyn till både perspektiv och våldstyp samt då ANOVA tillåter multipla komparationer.

Etik

Eftersom studien rörde perspektiv av psykiskt våld, vilket kan betraktas som ett känsligt och personligt ämne, använde sig studien av programmet Qualtrics. Qualtrics registrerar inte IP-adresser och annan personlig data vilket håller studiens deltagare anonyma. Innan deltagarna påbörjade frågeformuläret möttes de av information bestående av en beskrivning av formulärets känsliga innehåll, samt att det är okej att avbryta sin medverkan närsomhelst under studiens gång. Studien informerade även var individerna skulle vända sig för eventuella stödfunktioner. Informationen grundades i de fyra forskningsetiska principerna; konfidentialitet, frivillighet, anonymitet och integritet (Bryman, 2018).

Resultat

Följande avsnitt är en redovisning av resultaten från studiens empiriska undersökning. Inledningsvis presenteras resultaten gällande studiens frågeställningar under rubriceringarna; *Perspektiv* och *Våldstyp*. Eftersom kön är en variabel som relateras till samtliga kategoriseringar, är den integrerad under de befintliga rubriceringarna och har därmed ingen egen rubrik. Avslutningsvis presenteras en av en komparativ analys mellan ECPT och studiens scenarier. Första- samt tredjehandsperspektiv benämns med förkortningarna 1P respektive 3P. Även våldstyperna kontrollerande våld samt nedvärderande förkortas till KTRL respektive NV.

Perspektiv

För att besvara frågeställningen "Hur påverkas graden av upplevd empati för offer av psykiskt våld när det ses ur ett första- respektive tredjehandsperspektiv?" tillämpades en Mixed ANOVA, detta för att identifiera interaktions- samt huvudeffekter. Resultatet visade att det inte fanns en signifikant interaktionseffekt mellan between subjects (Kön) och within subjects (Perspektiv). Däremot fann analysen två signifikanta huvudeffekter, perspektiv [$f(1, 41) = 4.8030, p .034$] $\eta^2 = .004$ och kön [$f(1, 41) = 10.4, p .002$] $\eta^2 = .195$. Således innebär detta att kvinnor har en högre empatisk förmåga än män, samt att psykiskt våld ur ett

förstahandsperspektiv väcker starkare känslor av empati än när det ses ur ett tredjehandsperspektiv.

Tabell 1

Deskriptiv statistik för empati i hänsyn till perspektiv

	Kön	1P	3P
N	Kvinna	31	31
	Man	12	12
	Total	43	43
Medelvärde	Kvinna	2.82	2.73
	Man	2.13	2.02
	Total	2.63	2.53
Standardavvikelse	Kvinna	0.478	0.487
	Man	1.07	0.882
	Total	0.751	0.691

Våldstyp

För att besvara frågeställningen “Hur skiljer graden av upplevd empati beroende på om våldet uttrycks med nedvärderande respektive kontrollerande beteende?” genomfördes en Mixed ANOVA, detta för att identifiera interaktions- samt huvudeffekter. Resultatet visade att det inte fanns en interaktionseffekt mellan within subjects (Våldstyp) och between subjects (Kön), däremot fanns en signifikant huvudeffekt rörande kön [$f(1, 41) = 4.8030, p .034$] $\eta^2 = .198$. Således innebär detta att det fanns en signifikant skillnad i hur könen empatiserar beroende på våldstyper, där kvinnor oberoende av våldstyp visar en starkare empatisk förmåga än män.

Tabell 2*Deskriptiv statistik för empati i hänsyn till våldstyp*

	Kön	KTRL	NV
N	Kvinna	31	31
	Man	12	12
	Total	43	43
Medelvärde	Kvinna	2.83	2.72
	Man	2.09	2.06
	Total	2.63	2.54
Standardavvikelse	Kvinna	0.449	0.509
	Man	1.00	0.942
	Total	0.721	0.712

Övrig Analys

Utöver studiens frågeställningar, återfanns intressanta resultat gällande empatisk självskattning och faktiskt empatisk förmåga. Detta genomfördes med ett Paired Samples T-Test mellan medelvärden från respondenternas ECPT poäng och scenarie poäng. Resultat visade att [$t(43) = (2.89), = p .006$] ($d = .413$) det fanns en signifikant skillnad mellan de två testresultaten, ECPT ($M = 2.81$ $SD = .588$) och scenarie ($M = 2.58$ $SD = .709$). Således fanns en nedåtgående trend i empatisk förmåga mellan testen ($MD = -.232$). För att identifiera eventuella skillnader mellan könen sammanställdes deskriptiv statistik, vilket visade att kvinnor inom ECPT ($M = 3.00$ $SD = .478$) och Scenarier ($M = 2.78$ $SD = .470$), samt män inom ECPT ($M = 2.32$ $SD = .574$) och Scenarier ($M = 2.08$ $SD = .965$). Således innebär detta att båda könen ser sig själva som mer empatiska än vad de egentligen är. Avslutningsvis visade en Mixed ANOVA att det inte fanns några signifikanta skillnader i empatisk förmåga beroende på offrets kön.

Tabell 3.*Deskriptiv statistik för empati i hänsyn till ECPT x Scenarie*

	Kön	ECPT	Scenarie
N	Kvinna	31	31
	Man	12	12
	Total	43	43
Medelvärde	Kvinna	3.00	2.78
	Man	2.32	2.08
	Total	2.81	2.58
Standardavvikelse	Kvinna	0.478	0.509
	Man	0.574	0.470
	Total	0.588	0.709

Diskussion

Empatisk förmåga kopplat till perspektivtagande

Resultatet visar i hänsyn till respondenternas perspektivtagande att det finns en skillnad beroende på om psykiskt våld ses ur ett första- respektive tredjehandsperspektiv. I enlighet med Feshbach (1975) kopplar studien perspektivtagande till empatisk förmåga. Vid perspektivtagandet tar individen hänsyn till en annans känslotillstånd och situation för att kunna skapa ett empatiskt gensvar, även benämnt empathic arousal. Kognitivt rolltagande handlar om respondenternas förmåga att förstå offrets situation som beskrivs i scenarierna, medan affektiv reaktivitet handlar om respondenternas initiala empathic arousal vid läsandet av scenarierna.

Studien undersöker olika former av perspektivtagande genom att framställa narrativ ur första- och tredjeperson för att se vilket perspektiv som har störst påverkan på den empatiska förmågan. Fortsättningsvis visar resultatet att förstahandsperspektiv har en större påverkan på den empatiska förmågan än vad tredjehandsperspektiv har. Hoffman (2000) beskriver perspektivtagande som en process som påverkas av utsträckningen av emotionella stimuli som finns att tolka. En möjlig förklaring till varför tredjehandsperspektivet i denna studie har skapat färre empatiska reaktioner är dess brist på emotionella stimuli i narrativet.

Fortsättningsvis kan förstahandsperspektiv ge en tydligare perceptuell bild för respondenterna att reagera och spegla, vilket kan vara en avgörande anledning till dess högre påverkan på perspektivtagande (Davis, 1996). Avslutningsvis är emotionella stimuli inom affektivt perspektivtagande mer prevalent inom förstahandsperspektiv, vilket är en förklaring till dess högre påverkan på den empatiska förmågan.

Sikström och Dahl (2023) beskriver psykiskt våld som ett komplext begrepp som påverkas beroende på hur händelserna observeras av både skaparen av narrativet och läsaren. De fann en signifikant skillnad mellan om våldet sågs ur offrets perspektiv eller ett vittne till våldet, där våld som bevittnas tolkas som mer allvarligt. Denna studies resultat går emot teorin då förstahandsperspektiv har skapat starkare empatiska reaktioner än tredjehandsperspektiv. Huruvida dessa begrepp är lämpliga för en komparativ analys är en fråga som uppstår. En möjlig förklaring är skillnaden i hur narrativ används i tredjehandsperspektiv, språket är inte lika personligt och scenarierna saknar en berättare. Om ett annat språkbruk tillämpats, hade resultaten troligtvis varierat.

Likt de narrativ som beskrivs av Sikström och Dahl (2023) förlikas med de två typerna av perspektivtagande som används i denna studie, då perspektiv i hänsyn till konstruktion av scenarier är en form av narrativskapande. Scenarierna som utspelar sig ur ett förstahandsperspektiv framställs ur ett narrativ från ett offer för psykiskt våld, medan tredjehandsperspektiv är beskrivet i ett narrativ från en utomstående part till våldet. Slutligen kan den signifikanta skillnaden mellan första- och tredjehandsperspektiv som beskrivs av Sikström och Dahl förklaras genom narrativ. Hur händelser av psykiskt våld beskrivs påverkar i sin tur hur individens perceptual inlet upptar och tolkar emotionella stimuli, och därmed grad av empatisk förmåga. Beroende på vilket narrativ som används vid beskrivning av psykiskt våld, påverkas vilka emotionella stimulin som skickas ut, vilket styr mottagarens empatiska gensvar.

I relation till män och kvinnors empatiska förmåga beroende på perspektivtagande, visade studiens resultat att kvinnor empatiserar i större utsträckning än män, oavsett perspektiv. Dessa fynd är i linje med det som Graham och Ickes (1997) fann, att män i relation till kvinnor hade mindre motivation samt förmåga att empatisera med andra. Däremot kan detta bero på att kvinnor i samhällelig syn ses som mer empatiska och emotionella, vilket ger dem ett incitament att svara mer empatiskt (Klein & Hodges, 2001). Inom begreppet Emotional Accuracy som presenteras av Graham och Ickes ingår också viljan av att empatisera med andra. Även om denna studies material inte uttryckligen undersökt viljan att

empatisera, är dessa underliggande faktorer viktiga att undersöka. Således kan Empathic accuracy vara en förklaring till de responderande kvinnornas relativt höga resultat.

Studien fann inga signifikanta resultat i hänsyn till offrets köns påverkan på empatisk förmåga, således tyder resultatet på att den empatiska förmågan är densamma oavsett om offret är en man eller kvinna. Resultatet bör kritiseras då besvarandet av en sådan frågeställning kräver mer pålitliga mätninginstrument och en annan design. Resultatet är inte i enlighet med Sikström och Dahl (2023) som fann att kvinnliga offer väcker starkare reaktioner. Däremot finner studien att män har en större diskrepans i hänsyn till deras svar, vilket överensstämmer med Sikström och Dahl.

Empatisk förmåga kopplat till våldstyp

Resultatet angående våldstypers påverkan på den empatiska förmågan visar att det finns en minimal men signifikant skillnad mellan nedvärderande- och kontrollerande beteenden, där den sistnämnda väcker starkare känslor av empati. En potentiell anledning till detta ligger i våldstypernas olika tillvägagångssätt, samt hur de visar sig. I enlighet med Follingstad et al., (1990) är psykiskt våld i helhet en subjektiv upplevelse, hur någon uppfattar handlingar av våld påverkas av deras egen syn på händelseförloppet.

Vid kontinuerlig utsatthet för våld i nära relationer sker gränsflyttningar av acceptans. Offrets perspektiv på sitt eget offerskap kan förklaras med hjälp av våldets normaliseringsprocess (Lundgren, 2012). Som tidigare nämnt finns det en tydlig problematik gällande definition av en subjektiv upplevelse, normaliseringsprocessen belyser bakomliggande logik och mekanismer istället för att konkretisera exakt vilka typer av våld som sammanfattar partnervåldet. Det nedvärderande våldet grundas i den subjektiva upplevelsen från offrets perspektiv (Rees, 2010), vilket skapar problematik då det är svårt att förmedla i vilken utsträckning handlingarna har påverkat offret.

Kontrollerande våld består av tydligare identifierbara våldshandlingar såsom stalking, övervakning och frihetsberövning. Sikström och Dahl (2023) beskriver våldshandlingar som faller inom nedvärderande beteenden som svåra att bedöma i en laglig kontext.

Våldssituationer som exempelvis latent hot, i form av rösthöjningar påverkas av kontexten mellan förövare och våldsoffer. Offrets subjektiva upplevelse behöver inte överensstämma med den allmänna definitionen av psykiskt våld, vilket gör det svårt att skapa en konkret definition för när våldshandlingar av nedvärderande beteenden går över en laglig gräns. En viktig fråga blir således, när övergår kränkande kommentarer till psykisk misshandel?

När individer bedömer psykiskt våld, tenderar de att utgå ifrån individuella erfarenheter då det är svårt att bortse från sina egna (Latshaw, 2015). Således styr individers tidigare upplevelser av våldshandlingar hur de väljer att empatisera med offer för psykiskt våld. Avslutningsvis kan den signifikanta skillnaden i studiens resultat förklaras genom att den allmänna uppfattningen av kontrollerande våldsbeteenden ses som mer regelbrytande ur en laglig kontext då den är mer konkretiserad och inte styrs av den subjektiva upplevelsen. I relation till hur könen ser på de två våldstyperna, finner studien en signifikant skillnad där kontrollerande beteende väcker starkare känslor av empati för båda könen.

Vid jämförelse av resultaten mellan ECPT och Scenarierna, minskade den empatiska förmågan för båda könen. En anledning till resultatet kan bero på att ECPT förutsätter att respondenten ska utgå från sina egna erfarenheter, vilket tillåter mer personlig reflektion kring frågorna. Till skillnad från ECPT begär scenarierna att respondenten ska sätta sig in i en annan persons situation utan koppling till egna erfarenheter. Hoffman (2000) belyser vikten av respondentens egna upplevelser och hur det påverkar deras förmåga att känna empati. En potentiell anledningen till minskningen kan således bero på att respondenterna inte haft liknande upplevelser som offren i scenarierna, och därmed inte kunnat känna samma grad av empati. Resultatet i denna studie visade att deltagarna led av kognitiv bias i hänsyn till deras egna empatiska förmåga, då det fanns en nedåtgående trend mellan ECPT och scenarierna. Trenden kan förklaras med Dunning-Kruger effekten (Dunning, 2011) som säger att låg självinsikt rörande bristande förmågor leder till en överskattning av den egna förmågan, i det här fallet gällande empati. En annan potentiell anledning till den dalande empatiska förmågan kan vara formulärets längd. Respondenterna förväntas att empatisera vid åtta tillfällen, vilket kan ha lett till utmattning och brist på förmåga att empatisera.

Framtida forskning

Resultatet från denna studie indikerar att individer tenderar att skatta olika gällande empatisk förmåga för offer av psykiskt våld beroende på kön. För att undersöka andra eventuella påverkningsfaktorer kan en intersektionell analys av empatisk förmåga i hänsyn till offer för psykiskt våld vara av relevans. Variabler som kan vara av intresse är exempelvis; socioekonomisk status, tidigare erfarenheter av våld, utsatthet för våld samt etnicitet. En annan potentiell studie som hade kunnat bidra till forskningsfältet är angående straffbarhet och allmänhetens syn på psykiskt våld. I dag finns det kritik gällande straffbarhet för psykiskt våld i rättslig praxis (BRÅ, 2019; 2023) vilket bör åtgärdas då offer av psykiskt våld förtjänar en korrekt rättslig process. Något som bör tas i beaktande är det potentiella gap problem

som existerar mellan den rättsliga processens straffbarhet och samhällets syn på psykiskt våld och dess moraliska värde. Framtida forskning bör studera dessa sociala normer vidare genom kvalitativa undersökningar, för att sedan tillåta komparativa analyser mellan samhällets och lagens syn på psykiskt våld.

Vidare är det av relevans att jämföra individers syn på sin empatiska förmåga i motsats till deras faktiska empatiska poäng vid ett testtillfälle. Resultatet av denna studie indikerar att kognitiv bias är närvarande vid bedömning av den egna empatiska förmågan. Således bör framtida forskning undersöka de underliggande faktorer som påverkar självbedömning av empatisk förmåga samt hur det påverkar oss i en samhällelig kontext.

Studiens omfattning tillät inte utrymme för en ordentlig undersökning av offrets köns påverkan på empatisk förmåga. Manligt offerskap och empatisering för individer utanför idealiska offerrollen är av intresse, då det anses finnas ett stort mörkertal av män utsatta för våld i allmänhet (Messerschmidt, 2004). En möjlig teoretisk koppling till framtida studier kan vara Nils Christies legitimt offerskap och Messerschmidts forskning om hegemonisk maskulinitet. Således borde framtida studier undersöka hur offrets kön påverkar respondenternas empatiska förmågor, och fokusera på att belysa skillnader i offerskap.

Följderna av utsatthet för psykiskt våld är allvarliga och kan vara värre och mer långvariga än de från fysiskt våld (Follingstad, et al., 1990). I och med detta är fortsatt forskning inom ämnet viktigt då det kan skapa bättre förutsättningar gällande stöd för framtida offer.

Metoddiskussion

I hänsyn till studiens design har en kvantitativ metod använts med ett deduktivt tillvägagångssätt. För att motverka de negativa aspekterna av deduktion har frågeställningarna hållits oförändrade genom studien. Studiens design var skapad i åtanke att undersöka tre oberoende variabler med två nivåer på empati. Kön som variabel sågs binärt då ett tredje könsalternativ hade försvårat analysprocessen. Dessutom ansågs populationen för ett potentiellt tredje alternativ inte tillräckligt omfattande i hänsyn till forskarnas rekrytering av deltagare för att utgöra en egen grupp.

Fortsättningsvis fanns faktorer inom studiens urvalsprocess att kritisera. Respondenterna rekryterades genom forskarnas sociala nätverk i form av ett bekvämlighetsurval, i relation till studiens resultat sänkte detta generaliserbarheten då urvalsgruppen inte ansågs vara tillräckligt representativ. Studien hade ett bortfall på 77% , en

potentiell orsaksfaktor till detta var frågeformulärets längd. Bortfallet upptäcktes i ett sent stadie vilket gjorde det omöjligt att rekrytera fler deltagare. Eftersom scenarierna var relativt långa och många, lär många respondenter ha tröttnat och därför avslutat sitt medverkande. En annan anledning kan ha varit ämnets känsliga karaktär, vilket fick respondenterna att få en känsla av obehag och därför avbryta sitt medverkande. För att motverka detta kunde den inledande varningstexten varit mer omfattande och beskrivande, vilket då hade kunnat förbereda respondenten bättre inför formulärets känsliga innehåll. Ett annat moment i den empiriska insamlingen som inte använts under studiens resultat är variablerna sysselsättning och ålder, insamling av empiri som inte används i analys är värt att ifrågasätta.

I avseende att undersöka perspektiv valdes första- respektive tredjehandsperspektiv av ett scenarie. I efterhand hade narrativet varit ett mer lämpligt val av variabel, då det är i linje med tidigare forskning. Även om perspektiv och narrativ har saker gemensamt i relation till hur psykiskt våld kommuniceras samt ses på, skiljer det sig från varandra. Narrativ baseras på hur något beskrivs samt av vem. Medan perspektiv ger en inblick i en händelse från en annan individs upplevelse. Skillnaderna framkommer som tydligast vid förändring av berättare.

Gällande operationalisering av studiens huvudbegrepp psykiskt våld kan Ekbrands kategorisering anses som bred och tvetydig. Även om en bred definition kan vara omfattande och inkluderande tillkommer problem. Två huvudsakliga problem uppstod, inledningsvis hade kategoriseringarnas validitet behövts testas, exempelvis om våldshandlingar under kontrollerande beteende faktiskt bör tillhöra den kategorin. Vilket leder till nästa problem, finns det en distinktion mellan kategorierna eller tillhör de samma konstrukt? Studien anser att det finns en skillnad mellan kontrollerande och nedvärderande, däremot anses psykiskt våld förekomma i en kombinerad form, vilket skapar svårigheter vid särskiljande av specifika våldshandlingar. Att kategoriseringarna inte sker fristående från varandra gör det svårt att undersöka i en vetenskaplig kontext.

Studiens operationalisering av begreppet empati har utgått från Feshbachs holistiska perspektiv, således användes ett mätinstrument som behandlar både kognitiv- och affektiv empati. I avseende att undersöka de två dimensionerna av empati kunde en annan design, som separerar de två, vara mer lämplig. I syfte att undersöka vilken dimension som har haft störst påverkan på empati hade framtida studier behövt särskilja kognitivt och affektivt i sin design samt tillämpa mätinstrument som fördjupar sig inom respektive dimension. Ett möjligt mätinstrument vid fokus på kognitiv empati hade varit Hogan Empathy Scale, medan vid fokus på affektiv empati kan Questionnaire Measure of Emotional Empathy tillämpas.

Studien har använt en kvantitativ metod då det används frekvent inom studier gällande empati samt för surveyundersökningar. Kvantitativ metod är effektiv vid mätning av kognitiv empati, däremot går det att ifrågasätta dess lämplighet vid affektiv empati. Anledningen till ifrågasättandet baseras på tanken att affektiv empati anspelar på mottagarens förmåga att känna den utsattes känslor, någonting som är svårt att förmedla i ett kvantitativt frågeformulär.

I hänsyn till studiens val av skalsystem fann studien ECPT skalan som bristfällig då dess interna validitet kan ifrågasättas. Detta har studien tagit hänsyn till, men på grund av studiens omfattning och tidsbegränsning behövdes ett begränsat men standardiserat skalsystem tillämpas. I efterhand borde den interna validiteten testats innan insamlingen av data med hjälp av ett Cronbach's alpha, trots att mätinstrumentet anses vara standardiserat. För att motverka detta hade antingen IRI skalan valts istället som består av två ytterligare kategorier av empati, som också tillämpats i större utsträckning. En av dessa kategorier är FA (Fantasy) som mäter respondentens förmåga att känna empati i fiktiva situationer. Likt tidigare benämnt behövdes studiens skalsystem begränsas, därav bortprioriterades kategorin. Utöver en starkare inre validitet hade således detta test även stärkt studiens generaliserbarhet samt reliabilitet. En nackdel med integreringen av ECPT skalan i denna studies frågeformulär var dess relevans till frågeställningen samt formulärets längd. På grund av studiens stora bortfall hade ECPT skalan som fanns i början av formuläret kunnat tas bort.

Ett eget skalsystem hade även varit lämpligt förutsatt att de varit väl förankrat i den tidigare forskningen samt kunnat tåla validitets- och reliabilitetstester. Dessutom hade även frågor rörande IRI skalans underkategori FA kunnat integreras i formuläret. Till skillnad från IRI-skalan hade ett sådant instrument äventyrat studiens generaliserbarhet och reliabilitet.

Vid studiens analys framgick att ECPT skalan 0-4 kan ha orsakat en skewness i resultaten, för att minimera detta i framtida empatiforskning av denna karaktär bör ett mer omfattande skalsystem användas. Studiens påståenden var skapade efter den översatta versionen av ECPT och sedan kombinerad till fyra påståenden för att minimera frågeformulärets omfattning. En kritik som kunde riktas mot detta var huruvida scenarierna gick att jämföra med ECPT. Ett Cronbach's alpha test borde därför ha genomförts på de frågorna som förekom efter varje scenario, i syfte att säkerställa deras interna validitet.

En fråga att ställa efter resultaten är hur respondenterna hade besvarat om samtliga skalsteg varit namngivna. Då skalstegen i studien inte var namngivna utan endast skalans ankare, är det viktigt att beakta möjliga problem gällande precisionsbias. Vid självskattning skapas rum för tolkning i samtliga avseenden, då studiens frågeställningar ämnar att

undersöka upplevelser av psykiskt våld och empatisk förmåga ansågs vara en lämplig metod för en kvantitativ analys av upplevelsen. En mixed method hade givit studien en djupare inblick i respondenternas känslor till surveyens scenarier, detta är att föredra vid frågeställningar som rör empatisk förmåga. En mixed methods studie bortsågs på grund av studiens omfattning, men kan vara en intressant metod för framtida forskning inom ämnet.

Slutsats

På grund av studiens bristande antal respondenter samt begränsade omfattning kan inga generaliserbara slutsatser dras. Däremot går det att konstatera utifrån den empiriska undersökningen på urvalsgruppen, att det finns en generellt stark känsla av empati för offer av psykiskt våld. Studiens resultat visar att förstahandsperspektiv påverkar empatisk förmåga till en större utsträckning, samt att kvinnor har en högre empatisk förmåga i samtliga avseenden. Studien ser samhälls- och könsnormer som bidragande faktorer till kvinnors incitament att framstå som mer empatiska, till skillnad från män som inte har samma påtryckningar. Slutligen går det att konstatera utifrån studiens resultat att våldstyp inte påverkar empatisk förmåga

Referenser

- Babcock, J., et al. (2004). What Situations Induce Intimate Partner Violence? A Reliability and Validity Study of the Proximal Antecedents to Violent Episodes (PAVE) Scale. *Journal of Family Psychology*, 18(3), 433-442.
- Baier, M., et al. (2018). *Om rättssociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Baier, M., Svensson, M. (2018). *Om normer*. Lund: Studentlitteratur
- Bernstein, W. M., Davis, M. H. (1982). Perspective-taking, self-consciousness, and accuracy in person perception. *Basic and Applied Social Psychology*, 3(1), 1-19.
- Brottsförebyggande Rådet. (2019) Grov kvinnofridskränkning: Brottsens hantering och utveckling i rättskedjan 1998-2017. BRÅ
https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e23bd7/1615395221146/2019_8_Grov_kvinnofridskrankning.pdf
- Brottsförebyggande Rådet. (2023) Statistik utifrån brottstyper: Hot och trakasserier. BRÅ
<https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/hot-och-trakasserier.html#anmaldaolagahot>
- Bryant, Sharon A. and Gale A. Spencer. 2003. "University Students' Attitudes about Attributing Blame in Domestic Violence.". *Journal of Family Violence*, 18(6):369–76.
- Carlson, Bonnie E. and Alissa P. Worden. 2005. "Attitudes and Beliefs about Domestic Violence: Part I.". *Journal of Interpersonal Violence*, 20(10):1197–218.
- Cliffordsson, C. (2001) *Assessing empathy: Measurement characteristics and interviewer effects*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
- Davis, M. H. (1996). *Empathy - A social psychological approach*. Westview Press, Boulder CO.
- Davis, M. H (1980). A multidimensional approach to individual differences in empathy. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 10(1), 113-126.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 113.
- Dowd, L., Lambo, L. (2022) Female Perpetrators of Intimate Partner Violence. I Geffner, R., et al (Red.), *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse Across the Lifespan*. Springer: Cham.
- DS 2022:18. *Straffansvar för psykiskt våld*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Dunning, D. (2011). Dunning-Kruger Effect: On Being Ignorant of One's Own Ignorance. *Advances in Experimental Social Psychology*. 44(1), 247-296.

- Eisenberg, N., & Strayer, J. (Eds.). (1987). *Empathy and its development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ekbrand, H. (2006) *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. *Göteborg Studies in Sociology*, 28(1).
- Eliasson, Mona., Ellgrim, Barbro. (2006), *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer: En Kunskapsöversikt*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Espinoza, R. C., Warner, D. (2016) Where do we go from here?: Examining Intimate Partner Violence by Bringing Male Victims, Female Perpetrators, and Psychological Sciences into the Fold. *Journal of Family Violence*, 31, 8(1), 959-966.
- Fattah, E. A. (1986). *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*. London: Palgrave Macmillan.
- Gladstein, G. A. (1977). Empathy and counseling outcome: An empirical and conceptual review. *Counseling Psychologist*, 6(4), 70-79.
- Hoffman, M. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hogan, R., (1969) Development of an empathy scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(3), 307-316.
- Klein, K. J., & Hodges, S. D. (2001). Gender differences, motivation, and empathic accuracy: When it pays to understand. *Personality and social psychology bulletin*, 27(6), 720-730.
- Latshaw, B. A. (2015). Examining the impact of a domestic violence simulation on the development of empathy in sociology classes. *Teaching Sociology*, 43(4), 277-289.
- Lundgren, E. (2012) *Våldets normaliseringsprocess och andra våldsförståelser*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.
- McDougall, W. (1908) *An introduction to social psychology*. London: Methuen.
- McFarlane, H. (2013) Masculinity and criminology: The social construction of criminal man. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 52(3), 321-335.
- McHugh, M. C., Rakowski, S., & Swiderski, C. (2013). Men's experience of psychological abuse: Conceptualization and measurement issues. *Sex Roles*, 69(1) 168-181.
- Messerschmidt, J. (2004) *Flesh and Blood: Adolescent Gender Diversity and Violence*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Messerschmidt, J. (2019) The Saliency of "Hegemonic Masculinity". *Men and Masculinities*, 22(1), 85-91.
- Mehrabian, A., Epstein, N. (1972) A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*,

- 40(1), 525-543.
- Motion 2020/21:2414. *Lagstiftning mot psykisk misshandel och kontrollerande beteenden*
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/lagstiftning-mot-psyki-sk-misshandel-och_H8022414
- Nabors, Erin L., Tracy L. Dietz, and Jana L. Jasinski. 2006. "Domestic Violence Beliefs and Perceptions among College Students." *Violence and Victims*, 21(6):779–95.
- Oswald, P. A. (1996) The Effects of Cognitive and Affective Perspective Taking on Empathic Concern and Altruistic Helping. *The Journal of Social Psychology*, 136(5), 613-623.
- Piaget, J. (2013) *Barnets själsliga utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Rees, C. (2010) Understanding emotional abuse. *Archives of Disease in Childhood*, 95(1) 59-67.
- Sikström, S., Dahl, M. (2023). How bad is bad? Perceptual differences in the communication of severity in intimate partner violence. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1).
- Sikström, S., Dahl, M., Claesdotter-Knutsson. (2023). Removing Biases in Communication of Severity Assessment of Intimate Partner Violence: Model Development and Evaluation. *Journal of Medical Internet Research*, 25(1), 1-11.
- Sinisalo, E., Moser Hällén, L. (2018). *Våld i nära relationer: socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Socialstyrelsen. (2023) *Våld i nära relationer*.
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> [2023-05-26]
- Spencer, H. (1870) *Principles of Psychology*. London: Williams and Norgate.
- Squier, R. W. (1990). A model of empathetic understanding and adherence to treatment regimes in practitioner-patient relationships. *Social Science & Medicine*, 30(3), 325-339.
- Steibe, S. C., Boulet, D. B., Lee, D. C. (1979) Trainee trait empathy, age, trainer functioning, client age and training time as discrimination of successful empathy training. *Canadian Counsellor*, 14(1), 41-46.
- Regeringskansliet. (2021). *Straffansvar för psykiskt våld*.
<https://www.regeringen.se/4abd21/globalassets/regeringen/dokument/justitiedepartementet/straffansvar-for-psykiskt-vald.pdf> [2023-05-26]
- Vaish, A., Carpenter, M., Tomasello, M. (2009) Sympathy Through Affective Perspective Taking and Its Relation to Prosocial Behavior in Toddlers. *Dev Psychol*, 45(2),

534-543.

Walker, Lenore E. (1979). *The Battered Woman*. New York: Harper & Row.

Walklate, S. (2018) *Handbook of Victims and Victimology*. London: Routledge.

Bilaga

Bilaga 1.

Perspective-Taking (PT) Scale and Empathic Concern (EC) Scale items av Ohio State University.

Perspective-Taking (PT) Scale and Empathic Concern (EC) Scale items

Read each of the following statements and rate how well each of them describes you. Please check the box that corresponds to the number which applies to you for each item:		Does not describe me well				Describes me well
IR18	Before criticizing somebody, I try to imagine how I would feel if I were in their place. (PT)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR19	If I'm sure I'm right about something, I don't waste much time listening to other people's arguments. (PT)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR110	I sometimes try to understand my friends better by imagining how things look from their perspective. (PT)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR111	I believe that there are two sides to every question and try to look at them both. (PT)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR112	I sometimes find it difficult to see things from the "other guy's" point of view. (PT)	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1	☐ 0
IR113	I try to look at everybody's side of a disagreement before I make a decision. (PT)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR114	When I'm upset at someone, I usually try to "put myself in his shoes" for a while. (PT)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR115	When I see people being taken advantage of, I feel kind of protective towards them. (EC)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR116	When I see people being treated unfairly, I sometimes don't feel very much pity for them. (EC)	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1	☐ 0
IR117	I often have tender, concerned feelings for people less fortunate than me. (EC)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR118	I would describe myself as a pretty soft-hearted person. (EC)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4
IR119	Sometimes I don't feel very sorry for other people when they are having problems. (EC)	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1	☐ 0
IR120	Other people's misfortunes do not usually disturb me a great deal. (EC)	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1	☐ 0
IR121	I am often quite touched by things that I see happen. (EC)	☐ 0	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4

NOTE: PT = perspective-taking scale
EC = empathic concern scale

Scoring: These are simply added up for the raw score (note that some items are reverse scored)

Your score for Perspective Taking: ____

Your score for Empathic Concern: ____

Notes on IRI:

Original version av tillämpad ECPT skala.

Bilaga 2. Digital survey från Qualtrics

Studien innehåller skildringar av psykiskt våld och är därmed endast lämplig för individer över 18 år

Jag intygar att jag är över 18 år

Ange din ålder

- Fyll i din ålder numeriskt

Ange din sysselsättning

- Yrkesverksam
- Studerande
- Arbetslös

Ange kön

- Kvinna
- Man
- Identifierar mig som annat

Information

Denna undersökning är utförd i utbildningssyfte i samband med Kandidatexamen i Psykologi på Psykologiska institutionen vid Lunds Universitet. Denna undersökning behandlar känsliga ämnen rörande psykiskt våld i nära relationer, du kommer få ta del av scenarion baserade på verkliga skildringar av psykiskt våld. Om du känner obehag för denna typ av innehåll, avråds du från att delta. Din data analyseras på gruppnivå och kan inte spåras till dig.

Undersökningen följer Lagen (2003:460) gällande etikprövning av forskning som avser människor, samt dataskyddsförordningen (GDPR). I enlighet med ovanstående lagstiftning har studien genomgått en etikprövning av Lunds Universitet för säkerhetsställa studiens etiska angreppssätt. Studiens empiri används endast för utbildningssyfte, och insamlad data kommer att förvaras säkert i enlighet med GDPR:s riktlinjer.

- Du som deltagare är anonym, dina svar kan inte spåras till dig. Qualtrics tar inte del av varken din IP-adress eller andra identifierbara uppgifter.
- Du som deltagare har rätten att avbryta din medverkan när som helst under undersökningen.
- Du kommer inte att bli ombedd att berätta om egna upplevelser av psykiskt våld, utan endast ta ställning till scenarier.

Ansvarig utgivare är Love Fors, Hugo Nipstad samt handledare Mats Dahl från Lunds Universitet. Om du har frågor gällande din medverkan i undersökningen mejla, hu3087ni-s@studentlu.se eller lo3643fo-s@student.lu.se.

Observera att studien tar 20 minuter att genomföra.

Ange om du godkänner din medverkan.

- Jag godkänner min medverkan

ECPT likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Fråga	0	1	2	3	4
Innan jag kritiserar någon försöker jag föreställa mig hur jag skulle känna om jag var i deras situation.					
Om jag är säker på min sak, slösar jag inte mycket tid på att lyssna på andras argument					
Ibland försöker jag förstå mina vänner bättre genom att föreställa mig hur saker ser ut från deras perspektiv.					
Jag tror att det finns två sidor till varje situation och jag försöker se båda.					
Ibland har jag svårt för att se saker från "den andra personens" perspektiv.					
Vid meningsskiljaktigheter försöker jag se allas sidor innan jag fattar ett beslut.					
När jag är upprörd på grund av någon, försöker jag sätta mig in i deras situation.					

När jag ser människor bli utnyttjade, får jag en känsla av att vilja beskydda dem.					
Ibland när jag ser människor bli orättvist behandlade, har jag svårt att känna medlidande för dem.					
Jag känner ömhet och oro för mindre lyckligt lottade människor.					
Jag skulle beskriva mig själv som en människa med ett gott hjärta					
Ibland tycker jag inte särskilt synd om människor när de har problem.					
Andra människors olycka brukar vanligtvis inte påverka mig särskilt mycket.					
Jag blir ofta ganska berörd av saker jag ser hända.					

Instruktion

Du ska nu sätta dig in i ett antal scenarier, där du kommer få se psykiskt våld **ur offrets perspektiv**. Du uppmuntras till att reflektera över scenarierna och sätta det i en större kontext, det finns ingen rätt eller fel tolkning. Du kommer få svara på påståenden relaterade till scenariot efteråt.

Scenario 1

Du och din partner har varit tillsammans länge. I början verkade det inte som att några problem skulle uppstå, men med tiden började ni bråka allt oftare och du började se nya sidor av din partner som du tidigare inte visste fanns. Bland annat en mer manipulativ och kalkylerad sida som ärligt talat skrämte dig.

Nuförtiden finner du det svårt att ha egna intressen, du har många fritidsintressen men tiden har de försvunnit. Du får ingen egentid och känner dåligt samvete för att du vill distansera dig. Din partner anklagar dig för att sabotera eran relation, eftersom du vill distansera dig, vilket väcker starka känslor av ångest och skuld-känslor.

Du har slutat gå ut på nattklubbar och barer, något du tycker om att göra med dina vänner, eftersom din partner blir svartsjuk. Efter ett bråk bestämmer du och din partner för att

installera en app på din telefon, appen tillåter din partner att se din nuvarande plats, du vill inte göra din partner upprörd så du går med på det.

Dina kollegor tycker inte att du beter dig som vanligt, du vill berätta för dem hur situationen är hemma men du vill samtidigt inte besvara dem med dina obetydliga problem. Din relation till din familj har förändrats sen du träffade din partner, den regelbundna kontakten mellan familjemedlemmar har minskat drastiskt, men desto längre tid det går, desto mindre hör ni av er till varandra, idag pratar ni nästan aldrig. Det är viktigt för dig att visa att du klarar dig själv och kan reda dina egna problem. Din partner tycker inte om din familj och tycker att du är en sämre version av dig själv i deras sällskap, därför är det bättre för dig att inte ha kontakt med din familj.

Du känner att du inte längre har någon kontroll över ditt liv, du kan inte gå på gymmet utan att din partner lägger sig i. När du går och handlar eller är på ett fik dyker din partner upp oanmäld och skuldbelägger dig för att ni inte utför aktiviteterna tillsammans. Du känner en stark skuld men börjar ifrågasätta om problemen är grundade i din distans eller din partners kontrollbehov.

Scenarie 1, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Scenario 2

Du har en låg självkänsla och en tendens till att ifrågasätta dig själv vilket påverkar din mentala hälsa. Du har nu börjat dejta en ny person som är väldigt bekräftande vilket har lett till att din osäkerhet har minskat. Personen är väldigt eldig och intensiv när de uttrycker sina känslor för dig, vilket får dig att känna dig mer värdefull. Efter två månader bor ni ihop, förhållandet är bra men du anar en förändring hos din partner.

För två veckor sedan glömde du att plocka undan i köket vilket ledde till ett stort bråk, din partner var som förbytt, väldigt känslökall och elak. När din partner blir arg används ofta personangrepp som rör dina osäkerheter, vilket skapar en känsla av värdelöshet. Nästkommande vecka behandlade din partner dig annorlunda, personen var känslökall och undvek kontakt med dig, du försökte be om förlåtelse men bemöttes av den kalla axeln.

I nuläget känner du att du bara kan göra fel och du upplever att du inte förtjänar bättre. Du känner inte att du kan lämna förhållandet då du fortfarande har väldigt starka känslor för personen. När det är bra så känns det fantastiskt, men när det är dåligt så påverkar det din mentala hälsa. Det tar lång tid för dig att återhämta dig från ett bråk och det går ofta en hel vecka av ångest och ledsamhet i väntan på att bli förlåten. Ditt känsloliv ger utlopp på resten av ditt liv, du kan inte fokusera på vardagssysslor och ditt arbete. Du vet inte vad du ska göra.

Scenarie 2, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Scenario 3

Du och din partner har varit gifta i 30 år och gick båda i pension för fem år sedan. Innan ni pensionerade er såg relationen ljusare ut, ni hade färre allvarliga bråk som ledde till att du blev sårad. Nu ser situationen annorlunda ut, ni båda är fast i er bostad med bristande sociala engagemang utanför. När du är hemma blir du ständigt påmind om hur otillräcklig du är, du är inte en nog bra partner, en dålig förälder och har inget vettigt att komma med. Kulturella normer och traditionella värderingar knyter dig till att ta hand om hemmet. När du ber om hjälp kan din partner varken laga mat eller städa, de vet inte hur man gör.

För att komma iväg från ångesten som uppstår i hemmet kontaktar du vänner och familj så ofta du kan, du känner dig tryggare med deras närvaro. När du pratar med dem kan inte din

partner kränka eller sår dig. Du vill berätta för dem om din situation, men om du gör det bekräftar du det din make anklagar dig för att vara.

Du har länge haft tankar om att separera men tanken av det skapar en känsla av skam. Hela ditt liv har du baserat dina beslut utifrån andras behov, nu känner du svårt att prioritera dig själv. Du har försökt uttrycka dina känslor för din partner men när du gör det anklagas du för att förstöra ert äktenskap. Senast ni diskuterar detta slog din partner håll i väggen och skrek mot dig. Du har aldrig fått utlopp för dina känslor, ert förhållande tillåter inte dig att ha ett känsloliv. Rädslan av att vara ensam, samt den kulturella skammen av separationen gör dig en fånge i ditt eget hem.

Scenarie 3, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Scenario 4

Ditt jobb har är slitsamt och ger dig inte särskilt bra betalt, men du har alltid varit stolt över din goda arbetsmoral. Din partner är väldigt framgångsrik och har alltid varit den största inkomsttagaren i ert hushåll. Din partner sköter er ekonomi, ifall du vill köpa eller göra något så tar ni ett gemensamt beslut. Du upplever att din partner detaljplanerar ditt liv och att det inte finns någon plats för din egna tolkning. Du har ingen kontroll över era gemensamma tillgångar, din lön sätts automatiskt in på ett gemensamt konto som du inte har tillgång till.

Om du inte vill göra som din partner säger, slutar det oftast med att det inte blir av överhuvudtaget. Ni vet båda undermedvetet att du borde vara tacksam för din partner, detta skapar en obalans i ert förhållande. Du känner en tacksamhetsskuld gentemot din partner vilket håller dig kvar i ditt förhållande. Samtidigt känner du inte att du kan kritisera din partner då de gör så mycket för dig.

Din partner talar ofta illa om dina vänner och efter du umgås med dem mer på sistone ställer din partner ett ultimatum; Antingen får du välja din partner eller dina vänner. Dina vänner upplever att du är mer tillbakadragen sen du träffade din partner, vilket du inte har reflekterat över tidigare. Du känner dig orolig över situationen och inser allvaret över din bristande kontroll i ditt liv, samtidigt känner du att du inte kan lämna relationen, då du inte är någonting utan din partner.

Scenarie 4, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Instruktion

Du ska nu sätta dig in i ett antal scenarier, där du kommer få se psykiskt våld **ur ett tredje perspektiv**. Du uppmuntras till att reflektera över scenarierna, det finns ingen rätt eller fel tolkning. Du kommer får svara på påståenden relaterade till scenariot efteråt.

Scenario 5

Julia är 45 år gammal, är gift och har två barn. Familjen bor i ett radhus i utkanten av Lund. Hon arbetar heltid på universitetssjukhuset som sjuksköterska, det är ett krävande jobb.

Julia har blivit utsatt för repeterade handlingar av psykiskt våld i form av övervakning, förföljelse och tvång. Hon känner sig rädd för sin make på grund av dess närvaro i hennes liv både innanför husets väggar, men även utanför. När Julia jobbar övertid väntar hennes make utanför sjukhuset för att köra henne hem. Han följer med henne när hon ska träna, handla eller fika med vänner men väntar ofta i bilen. De har bråk under en längre tid, Julia själv tar på mycket skuld för bråken och sympatiserar med sin make till stor utsträckning.

Det psykiska våldet har huvudsakligen bestått av övervakning av hennes telefonanvändning, förföljelse och ett uttalat hot gällande kontakt med vänner och familj. Julias make anklagar

henne för att vara egoistisk för att hon distanserar sig själv, samt kritiserar henne för att vara en dålig hustru och mamma. Våldet har påverkat Julias mentala hälsa, hon befinner sig i en påfrestande sinnestillvaro och är orolig över hur barnen ska klara sig utan deras pappa i bilden.

Scenario 5, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Scenario 6

Alexander är 26 år och bor tillsammans med sin flickvän i en lägenhet i en storstad. De har varit tillsammans i ett år, flyttade ihop två månader efter förhållandets början. Alexander har blivit utsatt för psykiskt våld i form av kränkningar, trakasserier och förlöjliganden.

Våldet i förhållandet uppdagades av en utomstående som valde att göra en anmälan efter att ha hört ett bråk. Hans flickvän har systematiskt och repetitivt uttalat kränkningar som sänker Alexanders självkänsla och hans mentala hälsa. Han har svårt att se sin flickvän som våldsutövare, och tar själv på sig skulden för merparten av bråken. Deras bråk grundas i Alexanders oförmåga att följa sin flickväs krav, exempelvis utförandet av hushållssysslor. Fel mot kraven bemöts av, förlöjligande, utfrysning och andra kränkningar. Kränkningarna rör Alexanders osäkerheter kring hans oförmåga att tillfredsställa sin flickvän samt sin dåliga relation till sin pappa.

Han är konfunderad gällande sina känslor rörande situationen och har inte insett allvaret i de handlingar han blivit utsatt för. Alexander anser inte sig själv vara rädd för sin partner och har av dessa skäl haft svårt att identifiera sig själv som ett offer.

Scenario 6, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Scenario 7

Britta är 65 år och har varit gift med sin man i 40 år, båda är nyligt pensionerade och bor ensamma i en villa på landet. Tillsammans har de tre barn, varav samtliga har flyttat ut. Bristande fritidsintressen och fysisk hälsa skapar förhinder att röra sig utanför hemmet. Både Britta och hennes man har en stark tilltro och är aktiva medlemmar i kyrkan.

Britta har blivit utsatt för psykiskt våld i form av systematiska kränkningar, uttalade hot, förlöjliganden och skambeläggning. Britta är rädd för sin make på grund av våldet han utför i deras hem. Han har tidigare använt uttalade hot genom slag i väggar och möbler, samt skrik med avsikt att skrämja. Hon känner att våldet har ökat med tid. Brittias säkerhetsnät är brett och hon kontaktar dem ofta för stöd och flykt från situationen. Hon känner att hennes make inte kan utöva våld i andras närhet och är därför beroende av besökare till hemmet.

Hon har tidigare försökt prata med sin make om deras relation men har då blivit skuldbelagd och anklagad för att sabotera samt för att vara en dålig hustru. Britta har starka värderingar som baseras på hennes religiösa syn på äktenskap, vilket skapar en inre konflikt och känslor av skuld.

Scenarie 7, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					

Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					
--	--	--	--	--	--

Scenario 8

Simon är 35 år och bor i lägenhet i en storstad tillsammans med sin fästmö. De har varit tillsammans i tre år och väntar nu sitt första barn. Han arbetar som byggarbetare medan hans fästmö driver en mäklarbyrå.

Simon har blivit utsatt för psykiskt våld i form av nedvärderande kränkningar, isolerande från familj och vänner samt ekonomiskt våld. Han har inte tillgång till deras gemensamma konton, hans fästmö anförtror honom inte det ansvaret. Simons fästmö detaljstyr hans liv, allt ifrån klädstil, socialt nätverk och fritidsintressen. Han känner sig underlägsen i sitt förhållande på grund av hans bristande kontroll över sitt egna liv.

Simons fästmö har förhindrat honom från att träffa sin familj ett flertal gånger, då hon anser att han bör fokusera på sin nya familj. När Simon lyfter något som hans fästmö inte håller med om så ställer hon ofta ultimatum rörande hans inblandning i deras framtida barn. Simon normaliserar våldet han utsätts för.

Scenario 8, likertskala 0-4 (0= stämmer inte alls, 4= stämmer helt)

Påstående	0	1	2	3	4
Jag kunde sätta mig in i offrets situation					
Jag hade förmågan att se situationen från förövarens perspektiv					
Jag kände medlidande för offret					
Jag ville beskydda den utsatta när jag läste scenariot					

Tack för du tog dig tid att besvara denna undersökning

- Ditt svar har registrerats.